

Περί μουσείων και «αντιγραφής»

Ανδρέας Γιακουμακάτος - 27/02/2023

Στον πρόσφατο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για το νέο Αρχαιολογικό Μουσείο στην Ακαδημία Πλάτωνος, που πρόκειται να στεγάσει καταρχήν τα ευρήματα από τα έργα του αθηναϊκού μετρό, ανέκυψε ένα ερώτημα: Μήπως η μελέτη του βραβευμένου αρχιτέκτονα Γιώργου Τσολάκη και των συνεργατών του «κλείνει το μάτι» σε ένα άλλο έργο, στο Μουσείο Μπούνκερ Τίρπιτς στο παραθαλάσσιο Μπλόβαντ της Δανίας; Μήπως δηλαδή έχουμε να κάνουμε με ένα ζήτημα αντιγραφής; Και τι σημαίνει αντιγραφή στην αρχιτεκτονική;

Η διάδοση των προτύπων στην αρχιτεκτονική έχει ιστορικές καταβολές. Χάρη στην αντιγραφή, η αρχιτεκτονική διαδόθηκε και αναπτύχθηκε στη διάρκεια των αιώνων. Τα παραδείγματα είναι άπειρα. Στη νεότερη περίοδο, και μόνο σε ό,τι αφορά τα μουσεία, κατά τον 19ο αιώνα τα περισσότερα μουσεία τέχνης, ειδικά στη Γερμανία, «ξεπατίκωσαν» το εμβληματικό τυπολογικό πρότυπο, την Παλαιά Πινακοθήκη του Μονάχου του Leo von Klenze, περιλαμβανομένης και της περίφημης Πινακοθήκης του Gottfried Semper στη

Δρέσδη. Πολύ πιο πρόσφατα, ο αρχιτέκτονας Stephan Braunfels κατηγορήθηκε (και σωστά) ότι αντέγραψε το Μουσείο Τέχνης στη Βόννη του αρχιτέκτονα Axel Schultes (1992), για τη δική του -κατά τα άλλα εξαιρετική- Πινακοθήκη του Μοντέρνου στο Μόναχο (2003). Για να μη μιλήσουμε για τη διαχείριση της ιστορίας στην εποχή του πρόσφατου μεταμοντερνισμού, που είχε και άλλες συνδηλώσεις (όπως, π.χ., η αναπαραγωγή από τον Arata Isozaki της πλατείας του ρωμαϊκού Καπιτωλίου στην Τσουκούμπα, βόρεια του Τόκιο).

Στην Μπιενάλε αρχιτεκτονικής της Βενετίας του 2012, η έννοια του κεντρικού θέματος «Common Ground» αναπτύχθηκε από την ομάδα FAT μέσω ενός «Μουσείου της Αντιγραφής». Η οποία, ενώ ιστορικά αποτέλεσε τη διαδικασία ανάπτυξης της αρχιτεκτονικής, στη νεότερη εποχή θεωρήθηκε εχθρός της προόδου, και η κατοχύρωση του κοπυράιτ υπήρξε εμμονική τεκμηρίωση της «πατρότητας». Από την άποψη αυτή, κάποια διαφορά πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στην αρχιτεκτονική και τις άλλες τέχνες, γιατί, όπως υποστηρίζει και ο David Chipperfield, διευθυντής εκείνης της Μπιενάλε, η αρχιτεκτονική εκ των πραγμάτων δεν είναι μια αυτοβιογραφική έκφραση αλλά μια συλλογική διαδικασία: συμμαχία σε ένα «κοινό πεδίο» πολλαπλότητας δημιουργών που περιλαμβάνει και τον παραγγελιοδότη και τον χρήστη του έργου.

Το δανέζικο μουσείο Tirpitz των BIG (Bjarke Ingels, 2017) διαφέρει από τη βραβευμένη αθηναϊκή μελέτη, γιατί στεγάζει τα γερμανικά καταφύγια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου: ως εκ τούτου είναι ένα μικρό επιτόπιο μουσείο. Επίσης, οι τέσσερις περίφημες τομές στο έδαφος αυτού του μουσείου συνδέονται όλες με προϋπάρχοντα μονοπάτια, κάτι που ενισχύει τις περιβαλλοντικές προθέσεις του έργου. Ανάλογο στόχο περιβαλλοντικής ένταξης υιοθέτησαν και οι αρχιτέκτονες της πολύ ενδιαφέρουσας μελέτης στην Ακαδημία Πλάτωνος, με τη διαφορά ότι εδώ αρχαιότητες όπως η «ιερά οικία» δεν είναι στεγασμένες αλλά υπαίθριες, σε άμεση και αρμονική σχέση με το νέο μουσείο. Η σταυροειδής, «γεωλογική» οργάνωση του αθηναϊκού μουσείου που δημιουργεί εσωτερική πλατεία; Περισσότερο ένα δάνειο παρά αντιγραφή, σε ένα περιβάλλον με τελείως διαφορετικά χαρακτηριστικά.

ΥΓ.: Ποιος είπε ότι οι Έλληνες αρχιτέκτονες αποκλείονται από τη συμμετοχή στους διεθνείς διαγωνισμούς; Ο αρχιτέκτονας Ανδρέας Καραβάνας απέσπασε πρόσφατα το πρώτο βραβείο στον διεθνή διαγωνισμό για την ανάπλαση του περίφημου Αιγυπτιακού Μουσείου στο Τορίνο. Μια μικρή λεπτομέρεια: ο Καραβάνας, απόφοιτος πριν λίγα χρόνια του αθηναϊκού Πολυτεχνείου, συμμετείχε στον διαγωνισμό ως υπεύθυνος μελέτης του πασίγνωστου ολλανδικού γραφείου OMA, απέναντι σε γραφεία όπως του Kengo Kuma, του Carlo Ratti ή των Snøhetta. Μιλάμε συχνά για τη «φυγή των εγκεφάλων», για τους προικισμένους νέους μας που ακολουθούν σπουδαία επαγγελματική πορεία στο εξωτερικό, ξεχνώντας τα πολυάριθμα εγχώρια ταλέντα που εργάζονται ως επιτυχημένοι αρχιτέκτονες σε κάθε γωνιά της γης. Τα συμπεράσματα δικά σας...

Δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Το Βήμα», 19 Φεβρουαρίου 2023.